

biological problems of physical education and sports] / Kharkiv. derzh. akad. dyzainu i mystets. [Kharkiv State Academy of Design and Fine Arts], 10, 125–131 [in Ukrainian].

22. Kharkivska, A. A. & Kravchenia, A.O. (2016) Teoretyko-metodolohichni zasady upravlinnia yakistiu profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv informatyky [Theoretical and methodological principles of quality management of professional training of future computer science teachers] / KZ «Kharkiv. hum.-ped. akad.» Kharkiv. obl. rady [Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council], 79 [in Ukrainian].

23. Tsil [Goal]. Slovnyk ukrainskoi movy. Akademichnyi tlumachnyi slovnyk (1970-1980) [Dictionary of the Ukrainian language. Academic explanatory dictionary (1970-1980)], <http://sum.in.ua/s/cilj> [in Ukrainian].

УДК 378.035:316.647.82-057.087(045)

**СИСТЕМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ
ЕЙДЖИЗМУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ОСВІТНЬО-
КУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

© Печериця Н.

Інформація про автора:

Наталія Печериця: ORCID ID: 0000-0002-9219-2294; natalaprecerica8@gmail.com; кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної роботи.

DOI NUMBER: – 10.46489/MPMOTF-23-17-31

Стаття присвячена проблемі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти. Актуальність теми зумовлена сучасними трансформаціями в соціально-економічному, політичному, соціокультурному просторі, що спричинили зміни в ставленні та ціннісному сприйнятті людей похилого віку в суспільній свідомості та, зокрема молоддю. Найбільш активні учасники оновленого суспільства – представники молоді, хто є досить прогресивним серед користувачів віртуального простору, що пояснює їх основний засіб долучення до засвоєння цінностей інформаційної доби. В умовах оновленого

суспільства цінність людей похилого віку серед молоді значно нівелюється, і молоде покоління сприймає їх як малоцінних представників сучасності чи даремний суспільний баласт. Отже, виникає необхідність пошуку й реалізації ефективних засобів соціального виховання здобувачів вищої освіти й шляхів подолання проблеми дискримінації представників геронтологічної групи, тобто ейджизму. З'ясовано, що ейджизм у нашому суспільстві є виявом негативних стереотипів із боку молодого покоління щодо людей похилого віку. Проблема ейджизму в суспільстві існує не нова, що засвідчує статистика. У відповідних законодавчих актах наголошено на антидискримінації людей похилого віку, що спонукає до саме корекційної, а не профілактичної діяльності, спрямованої на ліквідацію цього суспільно зумовленого явища.

Особливістю соціально-педагогічної корекції в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти є об'єднання корекційних зусиль реального внутрішнього, віртуального й зовнішнього реального та віртуального освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти, що забезпечить цілісний та гармонійний процес засвоєння позитивних і дійсних знань щодо вікових особливостей людей похилого віку, а також нейтралізацію, витіснення, зміну негативного стереотипного сприйняття здобувачами представників третього віку та формування нових уявлень, ціннісного, паритетного ставлення до них, що буде сприяти зниженню рівня поширення ейджизму в нашому суспільстві.

Відповідно до результатів аналізу наукової літератури схарактеризовано теоретичні аспекти системи соціально-педагогічної корекції здобувачів вищої освіти в умовах інформаційного суспільства. Під час дослідження описано систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти, що складається з таких основних компонентів: суб'єкт-об'єктного (суб'єкти й об'єкти корекції); функціонально-цільового (мета, функції, принципи корекційної діяльності); середовищного (реальне внутрішнє, віртуальне та зовнішнє реальне й віртуальне освітньо-культурне середовище закладу вищої освіти); змістово-технологічного (зміст, етапи, завдання, форми та методи роботи) і результативного (критерії, показники й рівні оцінювання, очікуваний результат).

Ключові слова: студентська молодь, ейджизм, люди похилого віку, інформаційне суспільство, соціально-педагогічна корекція, заклад вищої освіти, освітньо-культурне середовище закладу вищої освіти, система соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді.

Pecherytsia Nataliia «System of socio-pedagogical correction of student youth ageism in the educational and cultural environment of higher educational institutions».

The article focuses on the problem of socio-pedagogical correction of ageism of students in the educational and cultural environment of higher education institutions. The relevance of the topic of the dissertation research is stipulated by

modern transformations in the socio-economic, political, and socio-cultural environment, which have led to changes in the attitude and value perception of elderly people in the public consciousness and in particular by young people. The most active participants of the renewed society are representatives of the youth, who are quite progressive among users of the virtual space, which explains their main means of involvement in learning the values of the information age. In a renewed society, the value of elderly people among young people is largely leveled, and young people perceive them as low-value representatives of modernity or useless social ballast. Therefore, there is a need to find and implement effective means of social education of students and ways to overcome the problem of discrimination against representatives of the gerontological group, that is, ageism. It was found that ageism in our society is a manifestation of negative stereotypes on the part of the younger generation about the elderly. The problem of ageism in society is not new, as evidenced by statistics. The relevant legislative acts emphasize anti-discrimination of the elderly, which prompts corrective rather than preventive activities aimed at eliminating this socially determined phenomenon.

According to the results of the analysis of scientific literature, the theoretical aspects of the system of socio-pedagogical correction of students of higher education in the conditions of the information society are characterized. During the study, the system of social and pedagogical correction of the ageism of student youth in cultural and educational environment of higher educational institutions was described, which consisting of the following major components: subject-object (subjects and objects of correction); functional-focused (purpose, functions, principles of correction activities); environmental (real internal, virtual and external real and virtual educational and cultural environment of a higher education institution); content-technological (content, phases, tasks, forms and methods of work) and efficient (criteria, parameters and levels of evaluation and the expected result).

Keywords: student youth, ageism, elderly people, information society, socio-pedagogical correction, higher educational institution, educational and cultural environment of higher educational institutions, system of socio-pedagogical correction of ageism of student youth.

Актуальність дослідження. Стрімкий темп розвитку інформаційної цивілізації призводить до знецінення людей третього віку в індивідуальній і суспільній свідомості та їх дискримінації. Найбільш схильною до негативного стереотипного сприйняття та знецінення людей похилого віку є молодь, зокрема студентська, оскільки поширення, доступність та неконтрольований вплив сучасного віртуального простору на життя суспільства формує в свідомості здобувачів вищої освіти негативне

ставлення до людей третього віку. Середовище віртуального простору пронизане негативними стереотипами стосовно старості, людей похилого віку, тому літні люди в сучасних умовах немічні, негідні уваги, ізольовані, не здатні до життєдіяльності в інформаційну добу, сприймаються як не придатні для суспільної користі тощо, що також підкріплено нестачею соціального досвіду в здобувачів освіти. Саме тому в новітніх соціокультурних умовах значної актуальності набуває необхідність пошуку ефективних засобів соціального виховання, що забезпечить позитивний соціальний розвиток сучасної молоді, зокрема студентської, та ліквідацію ейджизму, оскільки від гармонійності соціалізації майбутніх випускників вищої освіти буде залежати вектор розвитку нашого суспільства в майбутньому.

Знецінення представників похилого віку студентством не лише є загрозливим для його соціального розвитку, а й перешкоджає консолідації та інтегрованості суспільства, оскільки саме нова інтелектуальна генерація в перспективі буде слугувати гарантом суспільно-економічного розвитку всіх громадян країни, збереження ціннісного досвіду попередніх поколінь і творення інноваційних соціальних конструктів нашої держави. На жаль, об'єктивними причинами формування негативного стереотипного ставлення до людей третього віку є специфіка самого інформаційного суспільства та психологічно-вікові особливості здобувачів вищої освіти, система ціннісних орієнтацій яких формується переважно під стихійним впливом кіберсоціалізації. Це призводить до проявів у більшості здобувачів вищої освіти споживацтва в соціальних стосунках, нездатності критично ставитися до негативної інформації стосовно геронтологічної групи, що так само формує нетерпимість, зневажливу дискримінаційну поведінку, ігнорування людей похилого віку, тобто ейджизм.

Г. Пономарьова влучно зауважила, що «сучасних соціокультурних умовах зростає тенденція до поширення ейджизму серед студентської молоді, тому саме освітньо-культурне середовище закладу вищої освіти має

стати тим потужним чинником, що сприятиме стабілізації міжпоколінних взаємин у соціумі, формуванню в студентській молоді позитивних морально-духовних ціннісних орієнтацій» [9, с. 201].

На сьогодні прояв ейджизму серед здобувачів вищої освіти потребує корекції, оскільки загрожує взаємокорисному соціальному розвитку українського суспільства. Відповідно, саме професійна підготовка в закладі вищої освіти може сприяти цілеспрямованій зміні виявів негативних стереотипів щодо людей похилого віку на паритетне ставлення, ураховуючи соціально-педагогічні можливості внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального компонентів освітньо-культурного середовища та здатність до самокорекції здобувачів вищої освіти.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що проблема соціально-педагогічної корекції ейджизму привертає увагу багатьох науковців. Вивчення феномену ейджизму висвітлено в працях зарубіжних учених (Р. Батлера, С. Бреклера, Я. Гофмана, А. Іглі, А. Кадді, А. Лідерс, С. Максвелла, А. Мікляєвої, Е. Палмора, Р. Притчарда, Д. Родхівера, Д. Руппа, А. Тракслера, С. Фіске тощо), а також вітчизняних – О. Березіної, В. Біскупа, М. Євдокимової, І. Кресіної, Л. Магдисюк, Л. Міщихи, О. Онишко, Н. Печериці, Н. Сейко, Р. Тополевського тощо. Проблему соціально-педагогічної корекції різних негативних соціальних явищ досліджували Г. Василенко, Т. Гніда, Н. Заверико, В. Носенко, Т. Окушко, Н. Сейко, Г. Товканець тощо.

Мета статті – обґрунтувати основні складові системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Зі зростанням значущості молодого покоління в інформаційному суспільстві та бурхливого розвитку інформаційно-комунікативних технологій період старості в соціумі нині сприймається негативно. Ейджизм саме в розумінні дискримінації людей

похилого віку іншими віковими групами спочатку почали вивчати зарубіжні соціологи та психологи в контексті дискримінації та соціальної нерівності. А 1969 року директором Національного інституту старіння Сполучених Штатів Америки, геронтологом Р. Батлером було виокремлено вікову дискримінацію та запропоновано для її визначення поняття «ейджизм». Учений пропонує розуміти ейджизм як комбінацію трьох взаємопов'язаних груп елементів: «негативних систематичних стереотипів щодо старості та процесу старіння, неприязні, презирства, уникнення прямого контакту та дискримінаційних практик на адресу літніх людей у міжособистісній взаємодії людей та на рівні функціонування різних соціальних інститутів» [13]. На наше переконання, логічним є, окрім міжособистісних та соціальних взаємин, виокремлення також внутрішньоособистісних, на чому наголошували Л. Аялон і К. Теш-Ремер, що виражається в здатності особистості знати та розуміти механізми, що мають вибудовуватися особистістю в майбутньому, що становить основу сприйняття спочатку себе, а потім – інших людей.

Стосовно динаміки розвитку ейджизму в Україні, нам імпонує погляд Г. Пономарьової, а саме: «Явище ейджизму в нашій країні, безумовно, пов'язане як зі стрімким старінням населення України, так і з соціально-економічними перетвореннями, розвитком інформаційної культури людей і суспільними трансформаціями, що, у свою чергу, призвело до знецінення літніх людей у соціально-економічному вимірі їх суспільної значимості, соціальній свідомості й різко загострило проблему ейджизму» [9, с. 198].

Отже, спираючись на погляди зарубіжних та вітчизняних науковців щодо сутності, видів та рівнів прояву ейджизму, уточнюємо, що «ейджизм» є негативним стереотипом молодого покоління щодо сприйняття людей похилого віку, що виявляється в недостатності та недостовірності знань щодо процесів старіння, нівелюванні цінності людей третього віку, відразі до них та в різноманітних дискримінаційних діях під час взаємодії у внутрішньоособистісних, міжособистісних та соціальних стосунках.

Негативні стереотипні уявлення молодого покоління утілені в різноманітних проявах ейджизму як у суспільстві загалом, так і в середовищі закладу вищої освіти. Засвоєні негативні стереотипи студентською молоддю можуть негативно впливати на її соціальне, професійне становлення та надалі можуть дестабілізувати цілісність соціуму загалом. У деяких здобувачів вищої освіти ейджизм виявляється в особистісній відразі, неприязні, принизливому чи упередженому ставленні, неповазі, негативних судженнях, нетерпимості, глузуванні, недовірі, байдужості, уникненні будь-якого контакту (зорового, тактильного), небажанні слухати та співпрацювати, прямих і непрямих образах представників похилого віку (іноді навіть викладачів та інших представників закладу освіти), в агресивному або жорстокому ставленні до них. Ейджизм є соціальною девіацією, що перешкоджає повноцінному соціальному розвитку та соціалізації студентської молоді зокрема та цілісності суспільства загалом, тому потребує системного соціально-педагогічного корекційного впливу.

Важливе значення в формуванні ціннісних орієнтацій та ставлення до інших у студентської молоді має саме професійна підготовка в закладі вищої освіти.

На думку А. Харківської, «цінності розкривають внутрішній стан людини, її бажання охоплювати певні структури соціального простору», тому «саме для педагогічних працівників сформовані ціннісні орієнтації – основа структури особистості, що є стратегічною метою його професійної діяльності, скеровує емоційно-мотиваційну світоглядну та когнітивну систему поведінки, впливає на зміст і спрямованість його потреб, мотивів та інтересів» [14, с. 58].

Г. Поносарьова дійшла висновку, що «них академічних цінностей ми також пов'язуємо із цілеспрямованим переглядом мети й змісту професійної освіти, зокрема щодо розширення її виховної складової, зміною характеру й рівня взаємодії суб'єктів освітнього процесу,

прив'язуванням кваліметричних характеристик професійної діяльності викладача до підвищення значимості його ділової репутації, демонстрації особистої гідності, розробкою кодексу академічної доброчесності кожного закладу вищої освіти, спираючись на нормативні документи, законодавчу базу та з урахуванням традицій і досвіду управлінської діяльності» [10, с. 7].

У сучасних соціокультурних умовах заклад вищої освіти є головним і фактично останнім чинником соціального виховання (соціально контрольованого виховного впливу), у якому цілеспрямовано та систематично під час освітньої, позааудиторної та дозвіллевої діяльності можна скорегувати, обмежити чи нейтралізувати негативні соціальні прояви, зокрема й ейджизму, у здобувачів вищої освіти.

Під час аналізу стану проблеми соціально-педагогічної корекції ейджизму серед здобувачів в освітньому середовищі закладів вищої освіти України виявлено недостатність у соціально-виховному процесі системної корекційної діяльності щодо ліквідації ейджизму, що зумовило необхідність розробити систему соціально-педагогічної діяльності щодо корекції явища ейджизму серед здобувачів в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

Перш ніж дослідити основні складові системи, вважаємо необхідним визначити провідне поняття «система». У науковій літературі є безліч визначень поняття «система», розглянемо деякі з них. Як зазначає Т. Гарнавська, термін «система» походить від давньогрецького слова, що дослівно перекладається як «сполучення» і буквально означає ціле, складене з частин. Він використовується в тих випадках, коли «треба охарактеризувати об'єкт, який досліджується або проектується як дещо ціле, складне, і про який неможливо одразу держати просте уявлення» [8, с. 130].

Одним із головних понять теорії систем є соціальна система. А. Герасимчук соціальну систему характеризує як «складно-організоване цілісне утворення, впорядковане і пов'язане з сукупністю взаємо-

детермінованих зв'язків між його елементами» та має низку особливостей, таких як цілісність, наявність внутрішніх та зовнішніх зв'язків, структури, соціальної системи як відносно автономного, самоорганізованого та саморегульованого об'єкта, що виконує численні функції, спрямованої на досягнення певного результату [2].

Щодо соціально-педагогічних систем, слід проаналізувати спільні особливості вже побудованих та обґрунтованих у соціальній педагогіці систем діяльності О. Безпалько, О. Караман, А. Тадаєвої, Ю. Чернецької тощо. Відповідно до аналізу праць науковців, зазначаємо, що соціально-педагогічна діяльність є системною та має передбачати наявність суб'єктів та об'єктів (мету, педагогів та учнів (вихованців), зміст соціальної освіти, форми й засоби управління (матеріально-технічні та педагогічні можливості соціуму) тощо). Спираючись на огляд наявних соціально-педагогічних систем, можемо стверджувати, що до їх основних структурних компонентів науковці зараховують цільовий, об'єкт-суб'єктний, змістовий і технологічний компоненти.

Проаналізувавши погляди Т. Прокопенко щодо важливості застосування системного підходу до сучасних педагогічних дослідженнях, погоджуємося з тим, що сутність цього підходу полягає в дослідженні об'єкта як цілісної структури елементів у сукупності відношень і зв'язків між ними, тобто розгляд будь-якого об'єкта дослідження як цілісної системи, а також ефективність зазначеного підходу залежить від характеру застосовуваних закономірностей, що становлять зв'язок між певними параметрами системи. Поділяємо думку про те, що система має аналізуватися за допомогою таких системних параметрів, як: простота, складність, надійність, цільність, технологічність тощо [7, с. 12]. Ураховуючи виокремлені авторкою критерії, послуговуємося ними під час розробки системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

Отже, будь-яка система діяльності повинна мати такі компоненти: мету, об'єкт, зміст, відповідні форми та методи й результат, що перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності й відображають цілісність і функціональну єдність системи.

Згідно з аналізом соціально-педагогічних досліджень упливових науковців систем діяльності та враховуючи предмет нашого дослідження, виокремлюємо такі структурні *компоненти* системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти: суб'єкт-об'єктний, функціонально-цільовий, змістово-технологічний, результативний, але, відповідно до специфіки соціально-педагогічної діяльності в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти, важливо доповнити традиційні компоненти ще й середовищним, що передбачає наявність внутрішнього середовища закладу вищої освіти, та зовнішнє. Із іншого боку, згідно з сучасними умовами інформаційного суспільства та виокремленими раніше в наукових студіях О. Білик, Н. Максимовської, М. Максимовського, А. Тадаєвої тощо форм і методів роботи в віртуальному просторі, виокремлюємо на внутрішньому та зовнішньому рівні ще й віртуальне соціальне середовище.

Отже, ґрунтуючись на сутності поняття «система» розуміємо соціально-педагогічну корекцію ейджизму студентської молоді як «систему соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти в умовах інформаційного суспільства» [5, с. 127-128]; як ієрархічну цілісність взаємопов'язаних та взаємозалежних компонентів (суб'єкт-об'єктного, функціонально-цільового, середовищного, змістово-технологічного, результативного) соціально-педагогічної діяльності з метою запобігання вияву латентної форми негативного стереотипу в здобувачів вищої освіти 18-25 років до представників похилого віку шляхом переконання в недостовірності стереотипової інформації щодо людей поважного віку, компенсації недостатності знань щодо процесів старіння, мінімізації нівелювання

цінності представників третього віку та заміщення знецінення на паритетне ставлення до його представників, усунення негативних емоцій, дискримінаційних дій під час інтеграції та координації соціально-педагогічних зусиль освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти (внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального) та актуалізації в здобувачів вищої освіти набутого паритетного ставлення до представників цього віку.

Г. Пономарьова зазначила, що «заклад вищої освіти має й може сприяти формуванню та засвоєнню моральних цінностей і якостей у студентів, ціннісного ставлення до надбань українського народу, толерантному, поважному сприйняттю й ставленню до старших поколінь, спираючись на програмний зміст гуманітарних дисциплін, педагогічну роботу в позааудиторний час, підтримку зв'язків із сім'ями студентів, організацію системної роботи з цілеспрямованого виховання в студентів духовно-моральних ціннісних орієнтацій стосовно толерантного, доброзичливого, тактовного ставлення до літніх людей, старших, інвалідів тощо» [9, с. 199].

Розробка системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти передбачає обґрунтування всіх складових компонентів у їх нерозривному взаємозв'язку.

Першим компонентом системи є *суб'єкт-об'єктний*. Перш ніж досліджувати його, слід визначити об'єкт діяльності, на який спрямована соціально-педагогічна корекція, та суб'єктів, які беруть участь у процесі корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти. Об'єктом є здобувачі, хто здобуває освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», «магістр» і має високий або середній рівень вияву ейджизму. Зазначимо, що здобувачі з низьким рівнем ейджизму не становлять винятку під час соціально-педагогічної корекційної діяльності, але вона передбачає переважно стимулювальний характер (вони є «опорою», «помічниками» під час

соціально-педагогічної корекції для суб'єктів у процесі роботи зі здобувачами з високим та середнім рівнем ейджизму, оскільки для студентської молоді важлива думка однолітків).

Провідним суб'єктом соціально-педагогічної корекції ейджизму серед здобувачів вищої освіти є соціальний педагог, який координує цей процес у внутрішньому та зовнішньому, реальному та віртуальному освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти. Зауважимо, що не в усіх закладах вищої освіти є посада соціального педагога, але, на наше переконання, соціальний педагог як спеціаліст із соціального виховання має бути залученим до освітньо-виховного процесу на всіх ланках освіти, а не лише в школах, коледжах, інтернатних установах, оскільки серед студентської молоді виникають різноманітні соціальні проблеми, що потребують саме соціально-педагогічної діяльності, що спрямована на їх розв'язання та просоціальне вдосконалення особистості. За умови відсутності соціального педагога в закладі вищої освіти процес соціалізації та соціального розвитку студентської молоді є схильним до стихійності та деформації, оскільки сьогодні переважає віртуальний інформаційний простір як чинник соціалізації, технології, гармонізації виховних впливів, який в педагогіці вищої освіти розроблений недостатньо.

Корекція ціннісних орієнтацій у студентської молоді, за Г. Пономарьовою, «потребує, перш за все, спеціально створених умов і має здійснюватись відповідно до конкретно визначених змістових домінант. Корекційна діяльність, на наше переконання, має стосуватись таких змістовних домінант виховання як патріотично налаштований громадянин, інтелігент-професіонал, духовна високоморальна людина» [11, с. 32].

Ураховуючи реальні умови, потенційними суб'єктами реального освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти під час соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів вищої освіти (але за відповідної підготовки) можуть бути проректор з виховної роботи, психолог, куратори, викладачі, представники студентського самоврядування, працівники

бібліотеки, які перебувають у постійній взаємодії зі студентською молоддю. Суб'єкти координують соціально-педагогічну корекційну діяльність з агентами соціалізації зовнішнього середовища (представниками соціальних служб, громадських, медичних, правоохоронних організацій тощо). Зупинимось більш детально на тому, яку функцію може виконувати кожний із суб'єктів у процесі соціально-педагогічної корекції ейджизму.

За умови відсутності соціального педагога соціально-педагогічну корекційну діяльність може здійснювати проректор із виховної роботи, хто має можливість організувати та стимулювати процес вдосконалення системи виховної роботи зі здобувачами на внутрішньому рівні закладу вищої освіти в напрямку корекції такого негативного соціального явища, як ейджизм; організувати та координувати процес співпраці з зовнішніми чинниками соціального середовища (державними, громадськими організаціями) тощо.

Психолог як знавець індивідуальних, гендерних, вікових особливостей здобувачів освіти, що є важливим саме під час соціально-педагогічної корекції, має сприяти підвищенню ефективності просвітницької діяльності щодо створення освітньо-культурного середовища в закладі вищої освіти, у якому неприйнятний ейджизм, формуванню небайдужого та толерантного ставлення здобувачів освіти до геронтологічної групи, ліквідації негативного стереотипу тощо. Крім того, як відомо, «Психологічний стан людини безумовно впливає на поведінку індивіда, на пробудження його адаптаційних здібностей у соціумі» [12, с. 3]. Тому для майбутніх фахівців потрібно «ефективно соціально адаптуватися, необхідно створювати всі можливі умови для інтелектуального розвитку особистості, адже людина з високим рівнем інтелекту легко може вибудовувати всі логічні «причинно-наслідкові ланцюги», підходити раціонально до вирішення тих чи інших як особистих, так і професійних питань, адаптуватися в соціальному середовищі, підтримувати міжособистісні зв'язки з іншими людьми тощо. Якщо ж інтелектуальний рівень людини знижений або недостатній, то її

поведінка і дії будуть залежати від стереотипів докільця та стереотипного мислення» [12, с. 3].

Куратори як найближчі до здобувачів вищої освіти викладачі зазвичай є для них авторитетами, тому їх корекційна діяльність щодо ейджизму важлива в аспекті зміни ціннісного ставлення до представників похилого віку. Також саме до кураторів більш охоче прислухаються щодо формування середовища, у якому неприйнятний ейджизм, саме здобувачі, які є представниками органів самоврядування в закладі вищої освіти. Не менш важливою в соціальному розвитку та корекції явища ейджизму в студентському колективі є роль викладачів, хто в своїй професійній діяльності щоденно стимулює цікавість, надихає та активізує в здобувачів вищої освіти набуття знань під час усіх видів освітніх занять.

Отже, саме діяльність науково-педагогічних працівників є найбільш ефективною щодо засвоєння знань під час викладання дисциплін загального циклу в аспекті ставлення до людей похилого віку, формування наукових знань щодо процесу старіння тощо. До потенційних суб'єктів взаємодії в системі соціально-педагогічної корекції ейджизму в закладі вищої освіти зараховуємо представників органів студентського самоврядування, що сприяють залученню, підтримці студентських ініціатив самоорганізації в процесі вдосконалення освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти в напрямку ліквідації ейджизму. Працівники бібліотеки під час корекції можуть сприяти забезпеченню інформаційно-просвітницької діяльності щодо особливостей впливу ейджизму на розвиток особистості здобувача вищої освіти та його наслідків шляхом організації та проведення тематичних виставок, масових заходів зі здобувачами в бібліотеці закладу тощо.

Окрім представників реального освітньо-культурного простору під час соціально-педагогічної корекції ейджизму необхідно залучати й представників внутрішнього віртуального середовища закладу вищої освіти, до яких зараховуємо адміністраторів закладів вищої освіти,

відповідальних за дистанційне навчання, адміністраторів студентських груп, спільнот у месенджерах, соціальних мережах тощо. Залучаючи адміністраторів закладу до процесу соціально-педагогічної корекції ейджизму серед здобувачів вищої освіти, можемо забезпечити обговорення позитивних стереотипів щодо людей похилого віку в локальній віртуальній мережі закладу (наприклад, у віртуальних газетах, статтях, інформація на сайтах тощо), створюючи освітньо-культурне середовище закладу вищої освіти, у якому неприйнятний ейджизм, а також обмін інформацією локальної мережі з зовнішніми організаціями по телекомунікаційних каналах тощо.

Представники закладу, відповідальні за дистанційне навчання, мають можливість долучати до планів занять теми та заходи щодо міжвікової дискримінації, способів ліквідації явища ейджизму в нашому суспільстві та гуманного ставлення до представників похилого віку в розвинених країнах тощо. Завдяки залученню до процесу корекції ейджизму керівників студентських груп, співтовариств, буде можливість поширити інформацію до кожного здобувача (ураховуючи його індивідуальні особливості), використовувати інформаційно-комунікаційні ресурси для надання точної інформації щодо процесу старіння, зміни негативного ставлення до людей похилого віку в здобувачів вищої освіти за допомогою різноманітних технічних засобів. Зазначені представники закладу вищої освіти мають вагомий вплив на здобувачів вищої освіти; їх діяльність спрямована не лише на формування професійних навичок, а й на засвоєння соціальних цінностей, норм та правил поведінки здобувачів у соціумі.

Зауважимо, що «для формування емоційного інтелекту у майбутніх фахівців соціальної сфери викладачам необхідно мати високий рівень навичок забезпечення емоційної атмосфери спілкування, налагодження особистісно-орієнтовної взаємодії, уміння формувати довірливі стосунки під час співбесіди» [12, 5 с.]. Акцентуємо увагу на тому, що здобувачі вищої освіти є дорослими, тому їх соціальне оточення не обмежується лише

представниками закладу вищої освіти, а отже, ефективність корекційної роботи підвищиться за умови координації цієї діяльності з актуальними для здобувачів вищої освіти представниками зовнішнього середовища (і реального, і віртуального).

Актуальними агентами реального зовнішнього освітньо-культурного середовища щодо корекції ейджизму серед здобувачів є працівники соціальних, медичних закладів, правоохоронних організацій та спеціалісти з різних сфер діяльності, підприємств, установ, організацій тощо. Координація корекційної роботи з представниками соціальних закладів забезпечить оволодіння знаннями щодо специфіки прояву ейджизму в сфері соціального обслуговування, надасть можливість толерантно спілкуватися з людьми похилого віку в територіальних центрах, організувати волонтерську діяльність здобувачів у будинках для людей похилого віку тощо. Працівники медичних закладів зможуть надати компетентну інформацію про те, як ейджистські установки щодо людей літнього віку негативно впливають на стан їхнього здоров'я, а також на самого ейджиста, та щодо специфіки проявів ейджизму в сфері охорони здоров'я тощо. Залучення представників правоохоронних організацій дасть змогу провести просвітницьку діяльність щодо видів покарання за порушення чинного законодавства (Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [6]) та чинну вітчизняну практику щодо дотримання цих законів тощо. Водночас до агентів корекції ейджизму серед здобувачів у зовнішньому освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти зараховуємо й представників віртуального інформаційного простору: громадські спільноти, організації в соціальних мережах, соціальних блогерів, коучів тощо. Особливого значення в сучасних умовах набувають саме інформаційні технології зовнішнього рівня для соціального розвитку здобувачів вищої освіти, оскільки віртуальне середовище для здобувачів є невід'ємним складником не лише їхнього освітнього процесу, а й значущим аспектом їх дозвілля та саморозвитку, тому за підтримки представників

віртуальних громадських спільнот й організацій у соціальних мережах зможемо з більшою ефективністю вплинути на когнітивну, емоційну, ціннісну сфери сучасної студентської молоді шляхом трансляції позитивних цінностей, ставлення та поведінки до людей похилого віку відомими, зокрема впливовими для студентської субкультури людьми. Соціальні блогери та наставники є достатньо компетентними представниками інтерактивної комунікації онлайн, хто може забезпечити інформування, аналіз, мотивацію та організацію дій студентської молоді завдяки поширенню їхнього профілю в певній соціальній мережі.

Так, шляхом залучення зазначених суб'єктів до системи соціально-педагогічної корекції ейджизму маємо можливість масово поширити концепцію позитивного ціннісного ставлення до представників похилого віку в віртуальному середовищі. Між потенційними суб'єктами внутрішнього та агентами зовнішнього (реального та віртуального) середовищ відбувається координація соціально-педагогічної корекційної діяльності, яку готує, організовує та забезпечує соціальний педагог.

Наступним компонентом системи є *функціонально-цільовий*, що має мету, функції та принципи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді. Провідною метою є підвищення ефективності соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти, а кінцевою – ліквідація ейджизму студентської молоді та поширення ідеї паритетності до представників цього віку. У межах цього компонента особливого значення набувають педагогічні функції корекції, для яких притаманний нерозривний взаємозв'язок і які забезпечують цілісність і функціональну єдність системи. До них зараховуємо: просвітньо-навчальну, виправну, компенсвальну, стимулювальну та закріплювальну.

Вивчаючи більш детально функції соціально-педагогічної корекції, констатуємо, що просвітньо-навчальна функція передусім стосується напряму підготовки потенційних суб'єктів до соціально-педагогічної

корекції та спрямована на формування системи знань щодо особливостей соціально-педагогічної корекції зі здобувачами вищої освіти в процесі ліквідації ейджизму та формування відповідних умінь і навичок; компенсувальна передбачає створення умов, що забезпечують компенсацію недостатності знань щодо процесу старіння та особливостей представників геронтологічної групи, посилення та акумулювання позитивних якостей, цінностей у здобувачів вищої освіти відносно представників похилого віку; виправна спрямована на усунення та подолання негативних стереотипів, ставлень та дій стосовно людей похилого віку; стимулювальна націлена на заохочення до усунення негативного стереотипного сприйняття людей похилого віку, активізацію позитивних якостей, ціннісних орієнтацій, установок стосовно представників цього віку; функція закріплення передбачає посилення паритетного ставлення здобувачів вищої освіти в зовнішньому середовищі, що виявляється в свідомому виборі та поширенні толерантних способів взаємодії з людьми похилого віку в зовнішньому середовищі.

Реалізація системи соціально-педагогічної корекції здобувачів вищої освіти в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти має відбуватися з урахуванням специфічних соціально-педагогічних *принципів корекції*: комплексної інтеграції та координації соціальних зусиль внутрішнього й зовнішнього середовищ, гармонізації впливу віртуального та реального середовищ, загартування.

Принцип *комплексної інтеграції та координації зусиль внутрішнього й зовнішнього середовищ* надає можливість досягти мети ефективною корекції ейджизму завдяки організації узгодженої співпраці, об'єднанню соціальних перевиховних зусиль внутрішнього середовища та координації діяльності з корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти. Принцип *гармонізації впливу віртуального та реального середовищ* спрямований на зміцнення позитивного та мінімізацію негативного впливу цих середовищ у процесі корекції ейджизму. Принцип *загартування* передбачає залучення здобувачів

вищої освіти до заходів, ситуацій, що спрямовані на закріплення усвідомленого дотримання гуманістичної стратегії поведінки щодо людей похилого віку та активізації поширення ідеї паритетності тощо. Реалізація саме цих функцій та дотримання зазначених принципів забезпечать сталість й ефективність системи.

Середовищний компонент є специфічним для організації та здійснення соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді, оскільки здобувачі вищої освіти безпосередньо перебувають у середовищі закладу щонайменше 4 роки. Середовище закладу для здобувачів вищої освіти наразі стає одним із основних механізмів раціонально керованої стратегії їх соціального розвитку. Виокремлення цього компонента зумовлено зміцненням ролі середовища в підвищенні ефективності корекції ейджизму шляхом посилення та обґрунтування неприйняття цього негативного стереотипу, орієнтації на формування позитивного ставлення здобувачів вищої освіти до людей похилого віку. Аналіз та узагальнення теоретичного досвіду щодо вивчення питання освітньо-культурного середовища в сучасній науці дозволяють виокремити в реальному освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти такі *структурні складники*, як: організаційно-технологічний, освітньо-професійний, соціально-виховний. Кожен із цих структурних елементів є взаємопов'язаним між собою та виконує важливу функцію в процесі соціально-педагогічної корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти.

Організаційно-технологічний є важливим у процесі соціально-педагогічної корекції ейджизму, оскільки забезпечує створення нетерпимих до ейджизму умов життєдіяльності в реальному середовищі закладу вищої освіти, тобто формування загальної думки щодо неможливості проявів зверхності, образливих висловлювань, дискримінаційних дій стосовно людей похилого віку в освітній та соціально-побутовій сферах, що сприяє зміцненню здобувачами толерантних міжпоколінних стосунків у реальному освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

Освітньо-професійний складник сприяє формуванню й розвитку професійно значущих якостей та професійної свідомості в здобувачів вищої освіти щодо толерантного ставлення до представників похилого віку. Оптимальна організація освітньо-професійного складника реального освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти системи заперечення ейджизму може сприяти ціннісному сприйняттю досвіду людей третього віку, культури та традицій минулого, паритетного ставлення до представників похилого віку, усвідомленню неприпустимості ейджизму в майбутній професійній діяльності здобувачів вищої освіти, а отже, сприятиме зниженню рівня вияву ейджизму в суспільстві.

Соціально-виховний складник у процесі соціально-педагогічної корекції ейджизму пов'язаний зі створенням таких перевиховних умов (неприйнятних для ейджизму) у середовищі закладу освіти, що сприяють самореалізації студентської молоді через студентське самоврядування, позанавчальну, дозвіллеву діяльність, практику та забезпечать усвідомлення цінності й поваги до старших, гуманізацію міжпоколінних взаємин. Внутрішнє освітньо-культурне середовище є провідним та визначальним для ефективної соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді. Завдання соціального педагога – згуртувати фахівців цього середовища (організаційно-технологічного, навчально-професійного, соціально-виховного складників) та узгодити їх діяльність щодо ліквідації ейджизму. Проте підвищити ефективність соціально-педагогічної корекції можливо шляхом координації корекційної діяльності внутрішнього та зовнішнього освітньо-культурних середовищ закладу вищої освіти, тому система соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів вищої освіти також охоплює й зовнішнє соціальне середовище, що характеризується взаємозалежністю з внутрішнім середовищем закладу вищої освіти. Координація діяльності з соціальними інституціями зовнішнього середовища забезпечить корекційний вплив, спрямований на зниження рівня вияву ейджизму в здобувачів вищої освіти поза закладом вищої освіти, сприятиме поширенню ціннісного ставлення до

людей третього віку, посиленню соціальної активності, небайдужому ставленню здобувачів вищої освіти в напрямку ліквідації явища ейджизму в суспільстві тощо.

Також необхідно враховувати й можливості зовнішнього віртуального середовища, що може бути потужним чинником змін негативних стереотипних уявлень щодо старості та людей цієї вікової категорії, й за умови належної підготовки здійснювати цілеспрямований вплив на когнітивну, ціннісну, емоційну та поведінкову сферу, що сприятиме формуванню свідомого позитивного ставлення сучасних здобувачів вищої освіти до представників похилого віку за допомогою використання зовнішніх віртуальних механізмів (каналів у месенджерах, вебсторінок, профілів у соціальних мережах тощо). Наголошуємо, що об'єднання корекційних зусиль внутрішнього, зовнішнього (реального й віртуального) середовищ забезпечить ефективність у процесі зниження рівня вияву ейджизму в сучасній студентській молоді.

Наступним невід'ємним елементом системи соціально-педагогічної корекції ейджизму в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти є *змістово-технологічний компонент*, за допомогою якого забезпечується окреслення змісту корекційної діяльності, етапів, форм і методів, що перебувають у безпосередній єдності та спрямовані на досягнення зазначеної мети. Цей компонент системи поділяється на *три* послідовні взаємопов'язані *етапи* (підготовку потенційних суб'єктів та координацію їх діяльності з соціальними агентами корекції ейджизму здобувачів вищої освіти в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти; соціально-педагогічне перевиховання ейджизму в здобувачів вищої освіти шляхом інтеграції та координації соціально-перевиховних зусиль внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального середовищ; соціальне загартування паритетного ставлення студентської молоді до представників похилого віку в зовнішньому середовищі), без реалізації ієрархічної єдності яких неможливе досягнення успішної соціально-

педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти. Схарактеризуємо їх більш детально.

Реалізація першого окресленого етапу підготовки потенційних суб'єктів та координації їх діяльності з соціальними агентами корекції ейджизму здобувачів в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти є необхідним, оскільки сприяє забезпеченню соціально-педагогічної підготовки, узгодженню дій представників внутрішнього (реального й віртуального) середовищ, координації з зовнішнім (реальним і віртуальним) середовищами, що є важливим для організації та ефективного управління процесом соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів у закладі вищої освіти.

Робота в межах підготовки з представниками внутрішнього реального середовища закладу вищої освіти (адміністрацією закладу, психологом, кураторами, викладачами, студентським самоврядуванням, працівниками бібліотеки тощо) полягає в проведенні педагогічних нарад, зібрань, консиліумів, майстер-класів, дискусій, семінарів-тренінгів, педагогічних майстерень, круглого столу-практикуму, що стосуються поширення знань щодо актуальності проблеми ейджизму серед здобувачів вищої освіти, сучасних проявів цього явища в них, специфіки соціально-педагогічної корекції ейджизму, інноваційних форм і методів цієї діяльності, підготовки представників реального й віртуального освітньо-культурних середовищ закладу вищої освіти до взаємодії під час корекційної діяльності, узгодження з ними програми та сприяння опануванню ними методикою соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів вищої освіти, а також мотивування педколективу до організації координаційно-корекційного центру.

А. Харківська зазначила, що формування ціннісних орієнтацій, зокрема й до людей похилого віку, у майбутніх учителів «здійснюється й в позааудиторній навчально-пізнавальній діяльності здобувачів вищої освіти: участь в організації та проведенні культурних заходів, концертів, спортивних

змагань, благодійних, екологічних акціях у закладах вищої педагогічної освіти та за їх межами; волонтерство» [14, с. 58].

Із технологічного боку, реалізація таких форм діяльності, як відеосемінар «Ейджизм стосується кожного», а також семінар-практикум зі створення навчально-методичних матеріалів, курси на вибір для викладачів та кураторів, що спрямовані на теоретичне висвітлення соціально-психологічних особливостей розвитку людей похилого віку сприятиме підкріпленню антиейджиського ставлення здобувачів вищої освіти до представників похилого віку, зниженню рівня вияву ейджизму серед здобувачів вищої освіти тощо. Використання методів проблемних ситуацій, «мозкового штурму» для вибору оптимальних способів ліквідації ейджизму серед здобувачів вищої освіти може забезпечити достатній рівень компетенції представників закладу освіти, оволодіння навичками та методикою соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів у середовищі закладу вищої освіти. Із працівниками бібліотеки, гуртожитку, керівниками гуртків, секцій тощо також має здійснюватися робота з підготовки в аспекті корекційної діяльності під час взаємодії зі здобувачами вищої освіти.

Підготовка представників студентського самоврядування та активу групи з низьким рівнем вияву ейджизму також є необхідною в процесі корекції. Оскільки студентська молодь схильна до самостійності та впливу авторитетних однолітків, необхідно залучити ці механізми до соціально-педагогічній корекції цього явища. Їх підготовка до стимулювання інших здобувачів вищої освіти, креативної участі в заходах щодо зниження рівня вияву ейджизму та трансляції толерантного ставлення до представників похилого віку можлива за допомогою проведення соціально-педагогічних тренінгів, запровадження акцій, використання методики «рівний рівному», що сприяє забезпеченню інших здобувачів вищої освіти точною інформацією, що спростує поширення хибних поглядів, стереотипів щодо

людей похилого віку, а також допоможе їм розвинути навички, що необхідні для їх позитивного соціального розвитку.

Із представниками внутрішнього віртуального середовища (системними адміністраторами закладу вищої освіти, відповідальними за дистанційне навчання, адміністраторами студентських груп, спільнот у месенджерах тощо) також має здійснюватися діяльність із підготовки, що стосується особливостей взаємодії з представниками реального внутрішнього середовища щодо спільного впливу на процес зниження вияву рівня ейджизму в студентській субкультурі, а також використання ефективних віртуальних форм і методів корекції ейджизму здобувачів вищої освіти для того, щоб через віртуальне середовище нівелювати негативний стереотип ставлення та дій стосовно старості, а також стимулювати творчу активність здобувачів вищої освіти в напрямку толерантності до представників третього віку.

Підготовка до координації корекційної роботи з агентами зовнішнього реального соціального середовища (працівниками соціальних, медичних закладів, правоохоронних організацій та інших спеціалістів із різних сфер діяльності, підприємств, установ, організацій тощо), що передбачає з'ясування соціальних інституцій, які будуть залучені до цієї діяльності, установлення з ними контактів та створення спільного плану корекційних дій. Зупинимося більш детально на сутності цього завдання.

По-перше, виникає необхідність у встановленні взаємозв'язків із агентами зовнішніх соціальних інститутів, діяльність яких спрямована на взаємодію з людьми третього віку. Це можуть бути, наприклад, соціальні служби, територіальні центри соціального обслуговування, будинки для людей похилого віку, громадські, благодійні організації, геріатричні пансіонати для ветеранів праці, клуби довголіття громадян похилого віку, університети для людей третього віку, культурно-дозвіллеві організації тощо. За умови залучення представників цих організації до соціально-педагогічної корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти отримаємо можливість не лише

теоретично розвивати позитивні цінності до людей третього віку, а й практично демонструвати здобувачам вищої освіти, що цей вік не завжди супроводжується немічністю, потворством та іншими поширеними в нашому суспільстві негативними стереотипами щодо старості; розробляти план спільних дій, заходів, здійснювати підготовку ресурсно-технічного забезпечення спільного процесу корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти.

Підготовка здійснюється шляхом проведення спільних зборів, загальних конференцій, круглих столів, семінарів, майстер-класів щодо психовікових особливостей студентської молоді, специфіки соціально-педагогічної корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти, методики розробки й упровадження відповідних заходів тощо. По-друге, в умовах панівної культури інформаційного суспільства для молодого покоління важливу функцію виконує інтернет-простір, саме тому не можна залишити поза увагою залучення до соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів вищої освіти й агентів зовнішнього віртуального простору. Ними можуть бути віртуальні громадські спільноти, організації в соціальних мережах, соціальні блогери, наставники (відомі діячі культури та мистецтва) тощо.

Етап підготовки до координації корекції ейджизму полягає в пошуку небайдужих до досліджуваної проблеми представників зовнішнього віртуального простору та встановленні з ними контактів у віртуальному середовищі. Обговорення можливих шляхів корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти та трансляції ними на особистому прикладі позитивного ставлення та дій відносно представників похилого віку може в перспективі ефективно впливати на ставлення здобувачів вищої освіти до геронтологічної групи, оскільки авторитетна думка відомої особистості для здобувачів вищої освіти є доволі впливовою.

Координувати корекційну роботу з ними доречно в формі віртуальних зустрічей, онлайн-бесід, онлайн-трансляцій, відеопрезентацій, відеолекторіїв,

вебінарів, віртуальних екскурсій, прямих ефірів у соціальних мережах тощо. Залучення представників згаданого вище простору дасть можливість звернути увагу на проблему ейджизму на глобальному рівні, що більшою мірою спрямований на молодіжну аудиторію.

Зазначимо, що в роботі з представниками зовнішнього віртуального середовища оптимальними будуть методи, пов'язані з технічними засобами, оскільки дуже складно зустрітися в реальності з представниками віртуального простору, бо що вони не завжди проживають в одному місті та постійно зайняті діяльністю, пов'язаною з Інтернет-простором, і вони найкраще знають різноманітні новітні форми трансляції інформації, а оволодівши відповідними компетенціями, сприятимуть і соціально-педагогічній корекції явища ейджизму в здобувачів вищої освіти.

Результатом реалізації етапу підготовки є організація соціально-педагогічного корекційно-координаційного центру при соціально-педагогічній службі, кафедрі чи студентській раді закладу вищої освіти, що координує взаємодію представників внутрішнього й зовнішнього, реального й віртуального середовищ щодо спільного плану дій в напрямку корекції ейджизму здобувачів вищої освіти, використовуючи і традиційні форми та методи, і інноваційні (відеоконференції, онлайн-брифінги, онлайн-консультації тощо). Залучаються до цього центру представники внутрішнього й зовнішнього середовищ, координує їх діяльність соціальний педагог як провідний суб'єкт соціально-педагогічної корекції ейджизму в здобувачів вищої освіти. Діяльність центру спрямована на безпосередню ліквідацію ейджизму серед здобувачів вищої освіти. Хоча цей етап є підготовчим, проте від якості його реалізації залежить ефективність усього змістово-технологічного компонента системи.

Наступним важливим етапом змістово-технологічного компонента є *соціально-педагогічне перевиховання* ейджизму в здобувачів вищої освіти шляхом інтеграції та координації соціально-перевиховних зусиль внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального середовищ закладу

вищої освіти. На цьому етапі основними функціями є виправна, компенсувальна та стимулювальна.

У внутрішньому реальному середовищі здійснюється комплекс заходів (уведення відповідних методичних матеріалів до дисциплін загального циклу, здійснення аудиторної та позааудиторної діяльності в цьому напрямку, залучення агентів зовнішнього середовища до соціально-педагогічної корекції), що спрямовані на ліквідацію негативного стереотипу в здобувачів вищої освіти щодо представників похилого віку. Науково-педагогічні працівники є основними трансляторами знань для здобувачів вищої освіти. Під час своєї професійної діяльності за умови належної підготовки на першому етапі вони мають здійснювати витіснення негативних, недостовірних знань на лекціях, що стосуються руйнації сумнівних і негативних стереотипів щодо старості представників похилого віку в свідомості студентської молоді, семінарських занять на тему впливу сучасних негативних геронтостереотипів на ставлення здобувачів вищої освіти до людей цього віку, а потім – компенсувати ці знання під час проведення тематичних практичних занять, аналізу ситуацій тощо. До цілеспрямованої взаємодії щодо корекції з викладачами-предметниками залучаються й куратори, хто під час проведення дебатів, круглих столів про видатних людей, науковців закладу вищої освіти, які отримали визнання лише в похилому віці, заміщує брак знань шляхом переорієнтації узагальнених переконань щодо людей цього віку. Завдяки такій діяльності відбувається заповнення прогалин та систематизація знань у здобувачів вищої освіти щодо старості, процесів власного старіння в майбутньому та адекватне сприйняття цієї вікової групи.

Ще одним важливим суб'єктом взаємодії в процесі соціально-педагогічної корекції є психолог, хто в позааудиторній діяльності проводить зі здобувачами тренінгові вправи, рольові ігри, застосовує метод конкретних ситуацій, що сприяють активному витісненню зі свідомості здобувачів вищої освіти негативних стереотипів щодо людей третього віку, заміщенню

позитивними емоціями, ідентифікації здобувачів вищої освіти з представниками геронтологічної групи в майбутньому, формуванню усвідомленого ціннісного ставлення до людей цього віку в нашому суспільстві й усвідомленої соціальної рівності всіх членів держави тощо.

У процесі соціально-педагогічної корекції з іншими суб'єктами взаємодіють і працівники бібліотеки, гуртожитку, що також під час своєї професійної діяльності сприяють усуненню вияву в здобувачів вищої освіти ейджизму та розвитку ціннісного, створенню толерантного до людей похилого віку життєвого простору, використовуючи такі форми та методи, як проведення лекції-пресконференції в бібліотеці, наукових дебатів у гуртожитку, тижня, присвяченого моді та культурі 50-х років, виставок-презентацій тощо, що зможе поглибити їх знання та нівелювати їх негативні емоції відносно геронтологічної групи. У створенні єдиного корекційного середовища беруть участь суб'єкти реального внутрішнього середовища та представники віртуального внутрішнього простору, що перебувають у взаємодії під час соціально-педагогічної корекції ейджизму з боку здобувачів вищої освіти.

Діяльність суб'єктів внутрішнього реального й віртуального середовищ взаємопов'язана, оскільки елементи віртуального простору ефективно використовуються в освітній діяльності здобувачів вищої освіти (наприклад, комп'ютерні освітні програми, онлайн-курси, електронні посібники, віртуальні бібліотеки тощо). Представники внутрішнього віртуального середовища також впливають на компенсацію недостатніх знань, сприяють виникненню позитивних емоцій в здобувачів вищої освіти щодо власної старості, представників похилого віку під час міжособистісної взаємодії, формуванню ціннісного ставлення й толерантної стратегії поведінки за допомогою віртуальних медіаресурсів у процесі ознайомлення з тематичними статтями в електронній газеті закладу, проведення блицтурніру між студентами в мережі та розіграшу мотивувального призу, керування

форумами та чатами здобувачів вищої освіти для поширення впливу позитивних ціннісних орієнтацій щодо представників похилого віку.

Також важливим напрямом соціально-педагогічної корекції є розширення баз практики з урахуванням необхідності безпосередньої взаємодії з представниками похилого віку. Удосконалити цей напрям можливо шляхом співпраці з зовнішніми соціальними інституціями, діяльність яких спрямована на надання, наприклад, соціальної допомоги людям похилого віку чи підвищення їхньої інформаційної грамотності тощо, аби під час проходження практики спонукати здобувачів вищої освіти до взаємодії з людьми похилого віку, що підкреслює взаємозалежність та цілеспрямовану взаємодію з зовнішнім соціальним середовищем під час соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді.

Організація зустрічей із фахівцями та представниками зовнішнього середовища, видатними людьми похилого віку, волонтерами на спільних фестивалях, майстер-класах, концертах, тематичних заходах, лєтеркросингу, міжпоколінних івентах, соціокультурних проєктах, квестах, соціально-педагогічних акціях, фотосушках, ярмарках, міжпоколінних асиміляторах, індивідуальних та колективних проєктах тощо забезпечить посилення цінності людей похилого віку, стимулювання в здобувачів ініціативи до зміцнення неприйнятної щодо ейджизму позиції в середовищі закладу вищої освіти та поза його межами.

Агенти зовнішнього віртуального середовища під час соціально-педагогічної корекції мають змогу цілеспрямовано насичувати віртуальний простір, що є надзвичайно значущими для студентської молоді й має корекційно-виховний потенціал у напрямку зниження рівня вияву ейджизму. Вони допоможуть здобувачам візуалізувати позитивні стереотипи щодо процесу старіння, популяризувати міжпоколінні ціннісні орієнтації через такі застосування таких форм: віртуальний флешмоб, смартмоб «Пам'ятаємо, шануємо, бережемо», челенж «Моя бабуся може» та «Мій дідусь може»,

тематичний онлайн-бранч, онлайн-брифінги, онлайн-зустрічі, віртуальний коучинг «Об'єднуємо покоління» тощо.

Результатом цього етапу є зниження рівня вияву ейджизму з боку здобувачів вищої освіти, заміщення його паритетним ставленням до людей похилого віку та їх ініціативою до зміцнення неприйняттого ставлення до ейджизму на внутрішньому рівні освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти за допомогою об'єднання корекційних зусиль внутрішнього, зовнішнього (реального й віртуального) середовищ.

Для закріплення та забезпечення сталості сформованого паритетного ставлення здобувачів вищої освіти до людей похилого віку необхідною є реалізація етапу змістово-технологічного компонента системи соціального загартування паритетного ставлення студентської молоді до представників похилого віку в зовнішньому середовищі, що відбувається шляхом організації практичного соціального досвіду на зовнішньому рівні освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти. Провідним суб'єктом у цьому напрямку залишається соціальний педагог, що координує діяльність із представниками внутрішнього й зовнішнього, реального й віртуального освітньо-культурних середовищ закладу вищої освіти. Також на цьому етапі здобувачі вищої освіти стають суб'єктами корекції ейджизму в умовах зовнішнього середовища. Основними функціями на цьому етапі є *освітньо-просвітницька* (здобувачі самі формують знання та навички безконфліктної взаємодії з людьми похилого віку в інших), *закріплювальна* та *стимулювальна* щодо паритетного ставлення здобувачів вищої освіти, їх трансляції позитивних стереотипів відносно людей третього віку в соціумі.

Під час соціального загартування стимулюється соціальна активність здобувачів вищої освіти стосовно неприйнятної щодо ейджизму позиції в соціумі. Залучаючи їх до таких заходів, ситуацій, що потребують використання вже набутих на попередньому етапі знань, соціальних якостей, цінностей та мотивуючи їх до свідомого наслідування гуманної стратегії поведінки в соціумі та створення власного впливового образу на інших, що

можливо досягти під час здійснення волонтерської діяльності, різних видів педагогічної практики, соціокультурних, благодійних проєктів, громадських об'єднань, флешмобів, марафонів, спрямованих на зниження рівня вияву ейджизму. Ця діяльність здобувачів вищої освіти сприяє формуванню самостійності, соціальної активності, відповідальності, стимулюванню їх ініціативності щодо вдосконалення суспільного благополуччя.

Соціальне загартування здобувачів вищої освіти в різноманітних видах суспільно корисної діяльності (наприклад, волонтерська допомога щодо реалізації соціально-педагогічної послуги «Університет третього віку» на базі територіальних центрів соціального обслуговування, проведення занять у гуртках та факультативів для людей похилого віку тощо), що базується на власній соціальній активності, ініціативності, прагненні до активної участі в удосконаленні власного життя, свідомому розумінні необхідності будувати міжпоколінні стосунки на засадах рівності, довіри, поваги, гуманізму, що сприяє особистісному вдосконаленню, формуванню соціальної зрілості, значущості, відповідальності в здобувачів вищої освіти шляхом посилення соціально позитивної стратегії поведінки під час взаємодії з представниками похилого віку.

Останнім елементом системи є *результативний компонент*, що сприяє визначенню рівня ефективності попередніх компонентів та системи загалом. Результатом реалізації системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти є зниження рівня вияву ейджизму та активізація поширення ідеї паритетності до третього віку відповідно до таких критеріїв: когнітивного, мотиваційно-ціннісного, емоційно-вольового й поведінкового (високого, середнього та низького рівнів і відповідних показників).

Схематичне зображення системи соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти в умовах інформаційного суспільства запропоновано нижче (рис. 1).

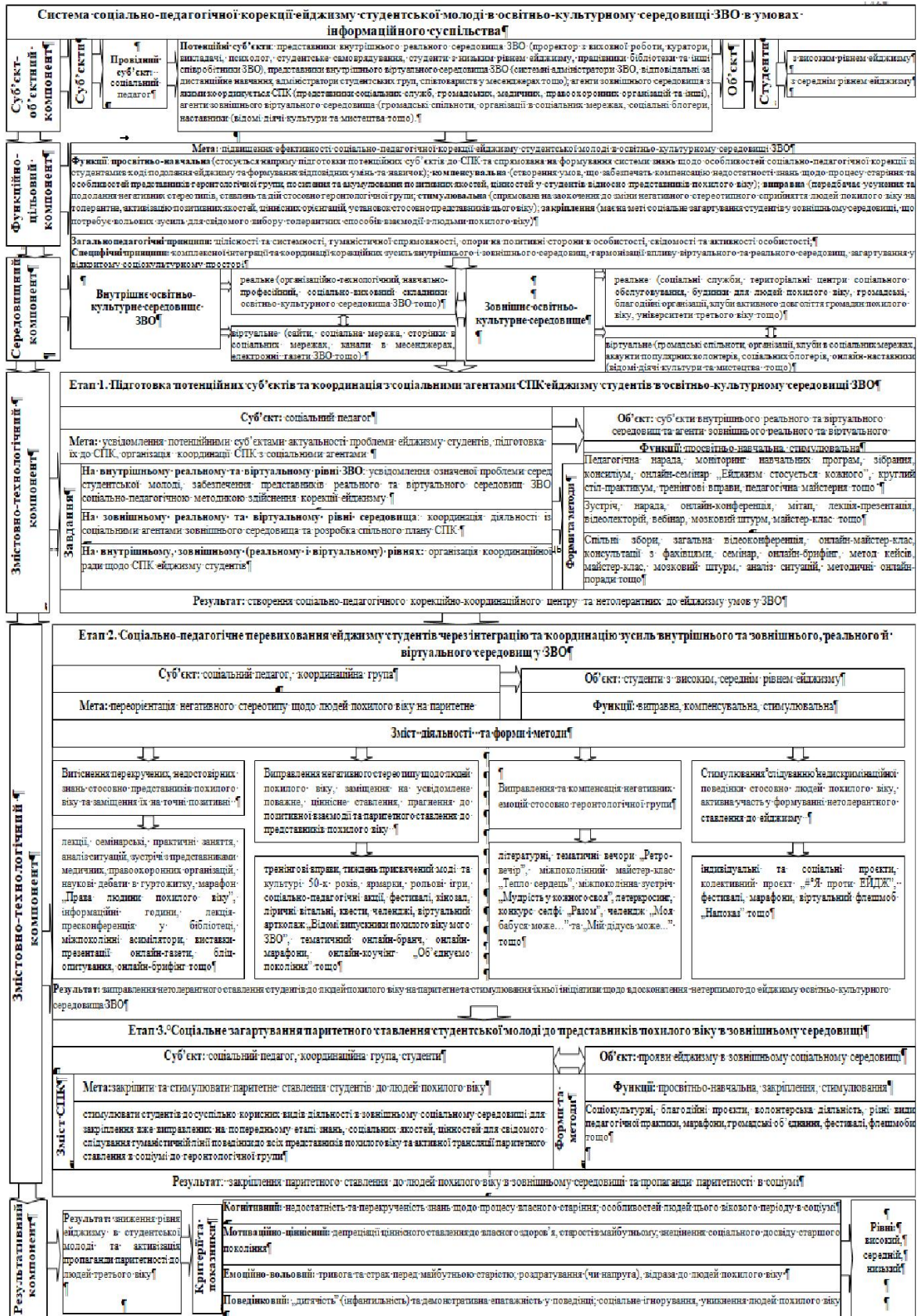

Рис. 1. Система соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО

Отже, система соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти в умовах інформаційного суспільства характеризується єдністю та взаємозалежністю таких компонентів: суб'єкт-об'єктного (суб'єкти й об'єкти соціально-педагогічної корекції), функціонально-цільового (мета, функції, принципи соціально-педагогічної корекції), середовищного (внутрішнє, зовнішнє, реальне та віртуальне середовища), змістовно-технологічного (зміст, етапи, завдання, форми й методи діяльності), результативного (критерії, показники та рівні). Відповідна система націлена на зниження рівня вияву ейджизму та активізацію поширення ідеї паритетності до представників похилого віку серед здобувачів вищої освіти.

Система соціально-педагогічної корекції передбачає реалізацію таких змістових та взаємозалежних завдань:

1) підготовку потенційних суб'єктів та координацію їх діяльності з соціальними агентами корекції ейджизму здобувачів вищої освіти в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти;

2) соціально-педагогічне перевиховання здобувачів вищої освіти шляхом інтеграції та координації соціально-перевиховних зусиль, спрямованих на ліквідацію ейджизму, внутрішнього та зовнішнього, реального й віртуального середовищ;

3) соціальне загартування паритетного ставлення студентської молоді до представників похилого віку в зовнішньому середовищі, без реалізації якого неможлива реалізація успішної соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти.

Погоджуємось із Г. Пономарьовою, що «заклад вищої освіти сьогодні має бути центром формування культури, слугувати культурно-виховним простором духовно-інтелектуального, духовно-морального, духовно-естетичного розвитку, що сприятиме формуванню соціально-позитивних ціннісних орієнтацій» [9, с. 199].

Соціально-педагогічна корекція ейджизму повинна передбачати підготовку потенційних суб'єктів до зазначеної діяльності та створення сприятливих умов у середовищі закладу вищої освіти для соціально-педагогічної корекції ейджизму здобувачів вищої освіти.

Спочатку має відбуватися руйнація негативного стереотипу в свідомості здобувачів щодо власної старості та представників похилого віку на внутрішньому реальному та віртуальному рівні освітньо-культурного середовища закладу вищої освіти, а потім на рівні реального та віртуального зовнішнього середовища повинно здійснитися заміщення, тобто заміна неприйнятних дій здобувачів вищої освіти стосовно представників похилого віку на толерантну взаємодію допустимого рівня, а за умови досягнення позитивних змін, слід за допомогою соціально-педагогічних засобів закріпити цей ефект. Саме для цього використовуємо соціальне загартування здобувачів вищої освіти в зовнішньому середовищі.

Висновки. Основними напрямками в обґрунтованій системі соціально-педагогічної корекції ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі закладу вищої освіти є інтеграція корекційних зусиль не лише внутрішнього соціально-виховного середовища закладу освіти, але й зовнішнього на реальному та віртуальному рівні, а також активізація самокорекційного потенціалу здобувачів вищої освіти шляхом залучення їх до волонтерської, дозвіллевої діяльності, сприяння формуванню відповідних стосунків у студентській групі, забезпечення узгодженої спільної діяльності з людьми похилого віку та студентського самоврядування тощо. У процесі реалізації системи було дібрано як традиційні, так й інноваційні методи, засоби, форми, що спрямовані на ліквідацію негативного стереотипу щодо сприйняття людей третього віку та заміщення його на толерантне ставлення через мотивування, компенсації, залучення до спільної діяльності, взаємодії, забезпечення набуття об'єктами процесу корекції нових соціальних якостей, знань, ціннісного ставлення до людей похилого віку, досвіду позитивного спілкування та взаємодії з ними. Найбільш ефективними напрями

в запропонованій системі були цілеспрямована діяльність щодо насичення кіберпростору концепцією толерантного ставлення до геронтологічної групи, візуалізацією позитивних установок стосовно процесу старіння, популяризацією ціннісних міжпоколінних стосунків під час проведення віртуальних флешмобів, челенджів, смартмобів, тематичних онлайн-брифінгів, зустрічей тощо.

Перспективними напрямками подальшого дослідження цієї проблеми вважаємо вивчення вітчизняного й закордонного досвіду ліквідації явища ейджизму серед здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання.

Список використаних джерел

1. Білик О. М. Теорія та методика соціалізації іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Харків, 2018. 683 с.
2. Герасимчук А. А. Соціологія : навч. посіб. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-11090.html> (дата звернення: 19.04.2023).
3. Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі : колект. монографія / за заг. ред. Г. Л. Єфремової. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 444 с.
4. Онишко О. Б., Тополевський Р. Б. Ейджизм (ageism) як латентна форма дискримінації за віком. *Соціально-правові студії*. 2021. Вип. 2 (12). С. 181–187.
5. Печериця Н. М. Соціально-педагогічна корекція ейджизму студентської молоді в освітньо-культурному середовищі ЗВО : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05. Харків, 2020. 267 с.
6. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 р. № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 23.04.2023).

7. Прокопенко Т. О. Теорія систем і системний аналіз : навч. посіб. Черкаси : ЧДТУ, 2019. 139 с.
8. Тарнавська Т. В. Генеза поняття «система»: історичний огляд. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2011. Вип. 6. С. 129–139.
9. Пономарьова Г. Ф. Ейджизм як проблема формування духовно-моральних ціннісних орієнтацій у студентської молоді. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 69. С. 198–202. URL: <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.46> (дата звернення: 25.04.2023).
10. Пономарьова Г. Ф. Формування актуальних академічних цінностей у майбутніх фахівців закладів освіти : контекст філософії вищої освіти. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. 2019. Вип. 1. 9 с. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2019-1-13> (дата звернення: 24.04.2023).
11. Пономарьова Г. Ф. Формування та корекція особистісної, соціальної, професійної і моральної сфер студентів. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2020. Вип. 46. С. 29–36.
12. Харківська А. А. Формування емоційного інтелекту у майбутніх фахівців соціальної сфери. *Науковий журнал Хортицької національної академії. Сер. Соціальна робота*. 2021. № 5. 10 с. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-19> (дата звернення: 19.02.2023).
13. Butler R. N. Age-Isms: Another form of bigotry. *The Gerontologist*. 1969. Vol. 9. P. 243–246.
14. Kharkivska A. Education of value orientations of future teachers of primary education. *Danish Scientific Journal*. 2021. № 44. P. 55–58.

References

1. Biliuk O. M. Teoriia ta metodyka sotsializatsii inozemnykh studentiv v osvितno-kulturnomu seredovysshchi vyshchoho navchalnoho zakladu : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.05. Kharkiv, 2018. 683 s. [ukr].

2. Herasymchuk A. A. Sotsiologhiia : navch. posib. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-11090.html> (data zvernennia: 19.04.2023) [ukr].
3. Innovatsiini tekhnolohii v suchasnomu osvithnomu prostori : kolekt. monohrafiia / za zah. red. H. L. Iefremovoi. Sumy : Vyd-vo SumDPU im. A. S. Makarenka, 2020. 444 s. [ukr].
4. Onyshko O. B., Topolevskiy R. B. Eidzhyzm (ageism) iak latentna forma dyskryminatsii za vikom. *Sotsialno-pravovi studii*. 2021. Vyp. 2 (12). S. 181–187. [ukr].
5. Pro zasady zapobihannia ta protydii dyskryminatsii v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 06.09.2012 r. № 5207 VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (data zvernennia: 23.04.2023). [ukr].
6. Prokopenko T. O. Teoriia system i systemnyi analiz : navch. posib. Cherkasy : ChDTU, 2019. 139 s. [ukr].
7. Pecherytsia N. M. Sotsialno-pedahohichna korektsiia eidzhyzmu studentskoi molodi v osvithno-kulturnomu seredovyshchi ZVO : dys. ... kand. ped. nauk (d-ra filos.) : 13.00.05. Kharkiv, 2020. 267 s. [ukr].
8. Tarnavska T. V. Heneza poniattia «systema»: istorychnyi ohliad. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. 2011. Vyp. 6. S. 129–139. [ukr].
9. Ponomarova H. F. Eidzhyzm yak problema formuvannia dukhovno-moralnykh tsinnisnykh oriiantatsii u studentskoi molodi. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. 2019. Vyp. 69. S. 198–202. URL: <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-69.46> (data zvernennia: 25.04.2023). [ukr].
10. Ponomarova H. F. Formuvannia aktualnykh akademichnykh tsinnostei u maibutnykh fakhivtsiv zakladiv osvity : kontekst filosofii vyshchoi osvity. *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii*. 2019. Vyp. 1. 9 s. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2019-1-13> (data zvernennia: 24.04.2023). [ukr].

11. Ponomarova H. F. Formuvannia ta korektsiia osobystisnoi, sotsialnoi, profesiinoi i moralnoi sfer studentiv. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*. 2020. Vyp. 46. S. 29–36. [ukr].

12. Kharkivska A. A. Formuvannia emotsiinoho intelektu u maibutnikh fakhivtsiv sotsialnoi sfery. *Naukovyi zhurnal Khortytskoi natsionalnoi akademii. Ser. Sotsialna robota*. 2021. № 5. 10 s. URL: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-19> (data zvernennia: 19.02.2023). [ukr].

13. Butler R. N. Ageism: Another form of bigotry. *The Gerontologist*. 1969. Vol. 9. R. 243–246. [eng].

14. Kharkivska A. Education of value orientations of future teachers of primary education. *Danish Scientific Journal*. 2021. № 44. P. 55–58. [ukr].

УДК 373.2.015.31:17.022.1]:796.412(045)

СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВА МОДЕЛЬ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ГІМНАСТИКИ

© Пивоваренко М.

Інформація про автора:

Марина Пивоваренко : ORCID ID 0000-0002-2046-5206; marinapivovarenko.19@gmail.com; доктор філософії, викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти.

DOI NUMBER: – 10.46489/MPMOTF-23-17-32

У статті обґрунтовано доцільність упровадження структурно-змістової моделі виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики. Дослідження містить науковий огляд понять «проект», «педагогічне проектування», «моделювання», «модель», а також авторське визначення їх змісту та класифікацію.

Структурно-змістова модель виховання морально-естетичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобами музично-ритмічної гімнастики має чотири блоки: цільовий, теоретичний, змістово-технологічний, критеріально-результативний. Схарактеризовано складники запропонованої моделі в межах окремих блоків, а саме: завдання (сприяти зміцненню